

Łódź, 24 września 2025 r.

Prof. dr hab. Sławomir Cieślak

Kierownik Katedry Postępowania Cywilnego I

WPiA Uniwersytetu Łódzkiego

Recenzja pracy doktorskiej Natalii Oślizło-Doskocz

**„Rygor natychmiastowej wykonalności wyroków jako mechanizm
zwiększający efektywność postępowania cywilnego”**

I. Ocena wyboru tematu pracy

Temat pracy został wybrany bardzo trafnie, bowiem dotyczy zagadnienia istotnego nie tylko dla teorii prawa procesowego, ale ma znaczenie dla efektywności ochrony prawnej udzielanej w postępowaniu cywilnym. Problem natychmiastowej wykonalności wyroków doczekał się, co prawda, opracowań o charakterze monograficznym autorstwa H. Mądrzaka z 1965 r. oraz K. Sokólskiej z 2023 r., jednak zaproponowane w recenzowanej pracy doktorskiej ujęcie jest oryginalne i zawiera istotną propozycję zmiany stanu prawnego w zakresie wykonalności wyroków. Postulat *de lege ferenda* uzasadniony m.in. wnioskami z

analizy prawnoporównawczej sprawiają, że recenzowaną wypowiedź naukową trzeba uznać za potrzebną i wartościową w dyskursie naukowym.

Jako cel pracy przyjęto zweryfikowanie tezy o zasadności kierunku zmian regulacji procesowej, które mogą doprowadzić do jej optymalizacji w zakresie rygoru natychmiastowej wykonalności przez wprowadzenie reguły natychmiastowej wykonalności wyroków sądu pierwszej instancji (s. 15). Teza ta jest przy tym formułowana w sposób ostrożny, który powinien charakteryzować wypowiedzi naukowe w dyskursie dotyczącym postępowania cywilnego (s. 21). Ewentualną zmianę stanu prawnego Autorka postuluje wprowadzić w sposób pilotażowy w ramach postępowania odrębnego w sprawach gospodarczych.

II. Metody badawcze

W pracy zastosowano przede wszystkim metodę dogmatycznoprawną, którą umiejętnie uzupełniano metodą historyczno-porównawczą, polegającą głównie na zarysowaniu kierunków zmian regulacji prawnej zarówno o charakterze materialnoprawnym jak i procesowym. Jako trzecią wykorzystano metodę prawnoporównawczą, przy czym co do zasady wnioski z badań tą metodą zamieszczono w specjalnie dedykowanym im rozdziale III pracy. Zawarto tam uwagi dotyczące regulacji prawa niemieckiego, austriackiego, szwajcarskiego i włoskiego. Dobór tego materiału porównawczego jest w pełni uzasadniony historycznymi uwarunkowaniami polskich regulacji rygoru natychmiastowej wykonalności. Rozważania na temat francuskiego mechanizmu natychmiastowej wykonalności wyroków sądu pierwszej instancji przeniesiono zaś do rozdziału IV. Na pierwszy rzut oka może się to wydawać sprzeczne z zasadami poprawnego podziału logicznego, jednak biorąc pod uwagę podniesienie regulacji francuskiej do rangi punktu odniesienia przy formułowaniu postulatu *de lege ferenda*, zabieg ten jest do uzasadnienia metodologicznego. Autorka tłumaczy to wyraźnie wyróżnianiem się regulacji francuskiej na tle prezentowanych pozostałych

systemów prawnych (s. 40). Można jedynie się zastanowić, czy w oddzielnym rozdziale IV nie byłoby uzasadnione połączenie prezentacji systemu francuskiego i włoskiego, skoro są one zbliżone, na co zwraca uwagę sama Autorka (s. 41). Nie jest do końca przekonujący w tej kwestii argument, iż postępowanie cywilne we Włoszech jest nieefektywne i długotrwałe (s. 55).

Na pozytywną ocenę zasługuje sięganie w badaniach instytucji procesowych również do założeń aksjologicznych, na których oparta jest regulacja procesowa, co powinno być standardem w naukowej refleksji na temat prawa.

III. Ocena struktury opracowania

Co do zasady struktura opracowania oparta jest na regułach poprawnego podziału logicznego, a więc podziału wg zasady rozłączności, z zastrzeżeniem uwagi co do rozdziałów III i IV, o czym była mowa w pkt. II recenzji. Przy konstruowaniu rozprawy Autorka przyjęła metodę podzielenia treści na dość liczne i zwarte rozdziały. Merytoryczna ich zawartość dostatecznie uzasadnia taki zabieg.

IV. Merytoryczna ocena pracy

Praca zawiera samodzielne i oryginalne ujęcie poruszanych w niej problemów prawnych. Rozważania merytoryczne przy rozstrzyganiu problemów szczegółowych stoją na wysokim poziomie. Trzeba przy tym podkreślić łatwość, z jaką czyta się rozprawę.

Rozważania zawarte w rozdziale I, zatytułowanym: Pojęcie i rys historyczny natychmiastowej wykonalności wyroków, mają charakter porządkujący i pozwalają na precyzyjne określenie znaczenia pojęcia

natychmiastowej wykonalności. W rozdziale tym prawidłowo zidentyfikowano przypadki regulacji natychmiastowej wykonalności wyroków. Trafnie poparto wyrażone w doktrynie zapatrywanie, według którego w aktualnym stanie prawnym nie ma podstaw do przyjmowania natychmiastowej wykonalności wyroków sądu drugiej instancji na podstawie art. 477⁶ §1 KPC, gdyż w systemie dwuinstancyjnym wyrok sądu drugiej instancji oddalający apelację jest wykonalny wskutek jego prawomocności z chwilą wydania (s. 24). W rozdziale I warto było zachować większą precyzję przy charakteryzowaniu pojęcia (rygoru) natychmiastowej wykonalności, tak by przesądzić czy jest to środek (s. 29), instrument procesowy (s. 31), mechanizm (s. 28, 29, 30) czy instytucja procesowa (s. 24, 26).

Rozdział II obejmuje przesłanki stosowania rygoru natychmiastowej wykonalności wyroków na podstawie polskiej regulacji procesowej. Z uwagi na monograficzny charakter opracowania warto było szerzej przedstawić te przesłanki, nie ograniczając się jedynie do zarysowania problemu (tytuł pkt. 2.1 na s. 32).

W rozdziale III pracy skoncentrowano się na uwagach prawnoporównawczych. Są one zwięzłe i potrzebne dla realizacji celu badawczego monografii. Inspirujący jest główny wniosek z tych badań (s. 54), stosownie do którego w Niemczech, Austrii i Szwajcarii utrzymywana jest nadal zasada, w myśl której nieprawomocne wyroki sądu pierwszej instancji nie podlegają natychmiastowemu wykonaniu w drodze egzekucji sądowej. Natomiast w systemach romańskich obserwujemy w ostatnim okresie odwrócenie tej zasady, a mianowicie w regulacji włoskiej i francuskiej z natychmiastowej wykonalności tych wyroków uczyniono zasadę, od której przewidziano wyjątki. Ta nowa tendencja w regulacjach romańskich systemów procesowych niewątpliwie sprawia, że warto zastanowić się, czy na podobną zmianę zasługuje polskie postępowanie cywilne.

W rozdziale IV kontynuowane są wyniki badań prawnoporównawczych w odniesieniu do systemu prawnego stanowiącego podstawowy punkt odniesienia do oceny polskiej regulacji procesowej, tj. system francuski. Badania są wnikliwe, nie ograniczają się tylko do treści przepisów, ale przedstawiono również poglądy wyrażone w orzecznictwie Sądu Kasacyjnego w Paryżu. Ponadto zaprezentowano zapatrywania przedstawicieli doktryny francuskiej zarówno co do oczekiwanych efektów zmiany polegającej na wprowadzeniu zasady natychmiastowej wykonalności wyroków sądu pierwszej instancji, jak i rzeczywistych skutków, jakie wystąpiły w systemie prawa francuskiego. W szczególności podano, że zmiana nie przyniosła uproszczenia procedury wykonalności wyroków, a wręcz przeciwnie doprowadziła do pogłębienia jej skomplikowania (s. 66-67).

Rozdział V jest szczególnie ważny z punktu widzenia teorii procesu cywilnego. Podjęto w nim kwestię rygoru natychmiastowej wykonalności w kontekście funkcji postępowania cywilnego ujmowanej jako udzielanie tymczasowej ochrony prawnej. Autorka dostrzegła tu kluczowe zagadnienie wpływu natychmiastowej wykonalności wyroku sądu pierwszej instancji na realizację zasady równouprawnienia i proporcjonalności (s. 79 i n.). Trafnie zwrócono uwagę, że ewentualna przebudowa określonej instytucji prawnej musi uwzględniać zasady prawa procesowego, po to by zapewnić jednolitość systemu prawnego (s. 80). Można tu jedynie zauważyć, że przy wskazywaniu podstaw wyróżniania procesowej zasady proporcjonalności na s. 81 oraz s. 86 i n. trzeba było powołać monografię A. Olasia z 2024 r. poświęconą właśnie tej zasadzie.

Co do zasady równouprawnienia, nie ulega wątpliwości, że natychmiastowa wykonalność powoduje, że jedna ze stron postępowania uzyskuje przewagę nad drugą, zanim dojdzie do uprawomocnienia się orzeczenia w sprawie. Przy wprowadzeniu takiego uprzywilejowania jednej ze stron Autorka jako warunek wskazuje brak innych środków, które byłyby bardziej odpowiednie dla ochrony interesu powoda (s. 84). Przed przyznaniem priorytetu interesowi

powoda, polegającemu na uzyskaniu natychmiastowej wykonalności wyroku, powinno nastąpić porównanie interesów obydwu stron, ponieważ nie można tworzyć nieuzasadnionego odstępstwa od zasady równości. Ta też także nie budzi wątpliwości (s. 85).

W odniesieniu do badania realizacji zasady proporcjonalności przy stosowaniu instytucji natychmiastowej wykonalności wyroku trafnie odwołano się do dorobku orzeczniczego Trybunału Konstytucyjnego, który zaproponował wykorzystanie testu proporcjonalności składającego się z odpowiedzi na trzy pytania: czy norma jest w stanie doprowadzić do zamierzonych skutków (przydatność), czy norma jest niezbędna dla ochrony interesu powoda (konieczność) oraz czy jej efekty pozostają we właściwej proporcji do nałożonych ograniczeń, w tym wypadku ograniczenie interesu pozwanego (proporcjonalność *sensu stricto*). Odwołanie się w kwestii sposobu rozumienia zasady proporcjonalności do dorobku orzeczniczego Trybunału jest w pełni uzasadnione. *De lege lata* ciekawe jest spostrzeżenie Autorki, iż w wypadku obligatoryjnego stosowania rygoru natychmiastowej wykonalności ciężar przeprowadzenia testu proporcjonalności spoczywał na ustawodawcy, natomiast w razie fakultatywnego nadawania rygoru, obowiązek leży po stronie sądu (s. 89). W ostatnio wskazanej sytuacji przy rozstrzyganiu kolizji między interesami powoda i pozwanego sąd korzysta z narzędzia jakim jest zasada proporcjonalności. Cenna jest też uwaga dotycząca sposobu rozumienia zasady proporcjonalności w kontekście natychmiastowej wykonalności. Autorka postuluje rozważenie czy skuteczna ochrona praw powoda może nastąpić za pomocą mniej rygorystycznego środka niż rygor natychmiastowej wykonalności, jakim jest udzielenie zabezpieczenia (s. 91).

Pozytywnie trzeba też ocenić poruszenie kwestii szybkości postępowania, która może być zapewniona m.in. dzięki ograniczeniu wnoszenia apelacji przez pozwanego wskutek natychmiastowej wykonalności wyroku sądu pierwszej

instancji. Można tu zgłosić jedynie drobne zastrzeżenie do wniosku zamieszczonego w podsumowaniu rozdziału V, według którego mechanizm rygору natychmiastowej wykonalności wyłącza suspensywność apelacji (s. 94). W doktrynie prawa procesowego cywilnego suspensywność środka zaskarżenia jest wiązana ze wstrzymaniem uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia, a nie wstrzymaniem jego wykonania. Tak zresztą prawidłowo Autorka przyjmuje w innym miejscu pracy (s. 106).

Rozdział VI obejmuje skonfrontowanie natychmiastowej wykonalności wyroku ze standardem rzetelnego procesu. Poruszono w nim takie zagadnienia jak prawo do zaskarżenia wyroku, suspensywność apelacji oraz nadużycie prawa do wniesienia apelacji. Wnioski są sformułowane w sposób komunikatywny i nie budzą wątpliwości. Trafne w szczególności jest uznanie natychmiastowej wykonalności za środek przeciwdziałający wykorzystywaniu przez pozwanego apelacji jako środka odsuwającego w czasie uzyskanie przez powoda tytułu wykonawczego. Z tego względu niewątpliwie natychmiastowa wykonalność stanowi instytucję procesową, która odpowiada na potrzebę uzyskania przez powoda prawa do szybszego egzekwowania roszczeń przed prawomocnym zakończeniem postępowania (s. 101).

W kolejnym rozdziale VII przedstawiono istotne zwłaszcza dla praktyki postępowania cywilnego zagadnienie wniosku restytucyjnego oraz roszczeń odszkodowawczych pozwanego skierowanych wobec powoda. Wnioski płynące z tych badań nie nasuwają uwag krytycznych. W szczególności wniosek restytucyjny trafnie potraktowano za szczególną formę dochodzenia roszczenia, które ma charakter *sui generis*. Autorka poparła postulat zgłoszony w doktrynie, by nadać wnioskowi obligatoryjną co do zasady formę pisma procesowego, bez obowiązku uiszczania od niego stosownej opłaty (s. 127). Mniej zrozumiałe wydają się wnioski co do podstawy prawnej odpowiedzialności powoda za szkodę wynikającą z wykonania nieprawomocnego wyroku sądu pierwszej instancji (s.

122-123), jednak jako zagadnienie materialnoprawne zasługuje na refleksje specjalistów z tego zakresu. Autorka zwięźle przedstawiła także zagadnienie odpowiedzialności Skarbu Państwa za szkodę powstałą wskutek wykonania nieprawomocnego wyroku sądu pierwszej instancji, słusznie zaznaczając że szczegółowa jego analiza wykracza poza zakres pracy doktorskiej w specjalności postępowania cywilnego (s. 126).

Rozdział VIII pracy zawiera oceny odnoszące się do obecnej regulacji rygoru natychmiastowej wykonalności. Ciekawa jest ocena odnosząca się do nadawania rygoru wyrokom wydawanym w postępowaniu odrębnym o naruszenie posiadania. Autorka wykorzystuje tu test proporcjonalności, po to by ustalić czy istnieje inny środek prawny możliwy do zastosowania zamiast rygoru natychmiastowej wykonalności. Dochodzi do wniosku, że wystarczające jest zabezpieczenie roszczenia dochodzonego w tym postępowaniu. Argumenty są w tym przedmiocie przekonujące (s. 139-142). Autorka nie widzi też uzasadnienia do zróżnicowania sytuacji Skarbu Państwa i innych podmiotów pozwanych pod kątem możliwości nadania rygoru natychmiastowej wykonalności. Jej zdaniem przywileju unormowanego w art. 335 § 2 KPC nie uzasadnia sam wzgląd na ochronę interesów finansowych Skarbu Państwa. W tym rozdziale zgłoszono także postulat rozpoczęcia dyskursu co do potrzeby utrzymywania obowiązku nadania klauzuli wykonalności wyrokowi podlegającemu natychmiastowemu wykonaniu. Autorka przytacza w tej kwestii opinie wcześniej wyrażone w literaturze traktujące to wymaganie jako przejaw nadmiernego formalizmu, przyłączając się do nich. Zdecydowane własne zapatrywanie Autorka wyraziła co do zasadności dalszego utrzymywania regulacji art. 477⁶, po wprowadzeniu dwuinstancyjnego modelu procesu cywilnego. Opowiedziała się trafnie za jej uchyleniem (s. 151).

W rozdziale IX zaprezentowano przesłanki przemawiające za rozszerzeniem natychmiastowej wykonalności wyroków sądu pierwszej instancji.

We wprowadzeniu do tego rozdziału użyto nieprecyzyjnego sformułowania zrównującego egzekucję sądową z egzekucją komorniczą. Tymczasem pojęcie egzekucji sądowej ma szerszy zakres znaczeniowy i mieści się w nim zarówno egzekucja prowadzona przez komornika sądowego jak i egzekucja prowadzona przez sąd rejonowy będący organem egzekucyjnym (s. 153). Podobnie na s. 155 użyto sformułowania „w toku powództwa opozycyjnego”, zamiast „w toku procesu z powództwa opozycyjnego”. Pojęcie toku odnosi się do procesu rozciągniętego w czasie, a wytoczenie powództwa jest czynnością procesową.

Do przesłanek uzasadniających poszerzenie natychmiastowej wykonalności wyroków Autorka zalicza: wysoki poziom merytoryczny osób dopuszczonych do orzekania, co zapewnia dużą stabilność ich orzecznictwa (s. 162), potrzebę zwiększania autorytetu sądownictwa dzięki poprawie skuteczności egzekucji (s. 163), zwiększenie skłonności pozwanego do zawarcia ugody oraz ograniczenie liczby apelacji wnoszonych przez pozwanego wyłącznie w celu odsunięcia w czasie egzekucji sądowej (s. 164).

Rozdział X zawiera analizę pilotażowej możliwości poszerzenia natychmiastowej wykonalności wyroków sądu pierwszej instancji w postępowaniu odrębnym w sprawach gospodarczych. We wprowadzeniu do tego rozdziału zamieszczono błędną tezę, stosownie do której obecnie wyróżnia się w procesie kilka postępowań odrębnych. W zależności od przyjętych założeń klasyfikacji tych postępowań, można wskazać różne liczby tych procedur, ale z pewnością jest ich kilkanaście. Tytułem przykładu można podać, że w jednym z podręczników wydanych w 2023 r. naliczono ich 19 (W. Broniewicz, A. Marciniak, I. Kunicki, Postępowanie cywilne w zarysie, Warszawa 2023, s. 30). W rozdziale dokonano analizy historycznoporównawczej sposobu rozpoznawania sporów gospodarczych/handlowych pod kątem natychmiastowej wykonalności wyroków wydawanych w tych sprawach. Przy prezentowaniu okresu po II wojnie

światowej zabrakło należytego wyeksponowania cezurę oddzielającej państwo demokratyczne od państwa totalitarnego, jakim był PRL (s. 177).

Postulowana w pracy zmiana regulacji postępowania w sprawach gospodarczych nie do końca jest jasna. W szczególności, z użytych sformułowań nie wynika, że natychmiastowa wykonalność ma być obligatoryjna. Jeżeli nadanie rygoru w sprawach gospodarczych miałoby mieć charakter fakultatywny i zależało od uznania sądu, wystarczająca jest ogólna regulacja o zwykłym procesie, która jest zamieszczona w art. 333 § 3 KPC (na s. 207 jest mowa o możliwości nadania rygoru).

V. Ocena formalnej strony pracy

Wymaga podkreślenia umiejętność Autorki formułowania myśli w sposób prosty, jasny i logiczny, za pomocą krótkich zdań, co powinno charakteryzować prawnicze prace naukowe. Tezy są formułowane w sposób zwięzły. Sprawia to, że pracę czyta się bardzo dobrze i nie ma żadnych problemów ze zrozumieniem myśli Autora.

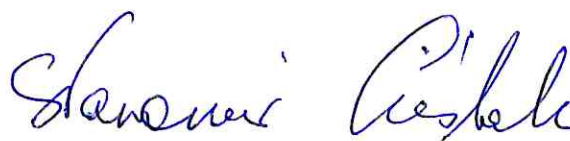
Źródła w pracy powołano w sposób prawidłowy.

Pracę przygotowano bardzo starannie od strony formalnej.

VI. Konkluzja

Biorąc pod uwagę sformułowane w recenzji oceny cząstkowe, stwierdzam, że recenzowana praca doktorska Pani Natalii Oślizło-Doskocz, zatytułowana „Rygor natychmiastowej wykonalności wyroków jako mechanizm zwiększający efektywność postępowania cywilnego”, zasługuje na pozytywną ocenę i prezentuje Jej ogólną wiedzę teoretyczną w dyscyplinie nauki prawne oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Praca ta zawiera

oryginalne rozwiązanie postawionego problemu naukowego. W konsekwencji praca w pełni spełnia wymagania ustawowe, przewidziane w art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym, które są niezbędne do uzyskania stopnia naukowego doktora.

Prof. dr hab. Sławomir Cieślak